

Kuidas käändub taimenimetus *näär*?

Sirje Mäearu

Üks *näär* on lind ja teine taim. Liitsõnaliste linnunimetuste järel osas esinev *näär* (*laanenäär*, *sininäär*, *haraknäär* jt) käändub *i*-lisena (ÕS 2018 tüüp 22e), nt *p'askn'äär* (kriipsuke ` märgib sõna III väldet), omastav *pasknääri*, osastav *p'askn'ääri*. Õigupoollest on üks sama kujuga ning sama moodi, *i*-lisena, käänduv sõna veel, ehkki kasutatakse seda rohkem mitmuses – see on *näärid* (ÕSi käändtüüp 22e), omastav *n'ääride*, osastav *n'ääre* ja *n'äärisid*. Ainsuses esineb see sõna harva, aga siiski, nt enne *n'ääri* (või mitmuses *n'ääre*); *nääriks* (või mitmuses *n'äärideks*) sadas lumi maha.

Taimenimetus *näär* on vana, esineb juba Anton Thor Helle raamatus „Kurzgefasste Anweisung zur Ehstnischen Sprache“ („Lühike sissejuhatus eesti keelde“, 1732, *näred*). Tüvevokaaliga *-e* on see ka Ferdinand Johann Wiedemanni eesti-saksa sõnaraamatus (1869, mitmuslikuna *nääred*) ja „Kodumaa taimedes“ (1917). Esimene õigekeelsussõnaraamat, 1918. aasta „Eesti keele õigekirjutuse sõnaraamat“ esitab sõna *näär* *i*-lise käänamisega, ilmselt mõeldi uusaastapäha märkivat sõna (vrd analoogne *jõul*).

Koos käänamisega on taimenimetus *näär* antud „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatu“ II köites (1930) ning Elmar Muugi „Väikeses õigekeelsus-sõnaraamatus“ (1933) ja „Eesti koolisõnaraamatus“ (1938), kus nimetusel on samasugune käänamine nagu sõnal *suur*: ainsuse omastav *nääre*, osastav *n'äärt*, sisseütlev *n'äärde* ja *nääresse*, mitmuse nimetav *nääred*, omastav *nääрте*, osastav *n'ääri*, sisseütlev *näärtesse* (ja *näärisse*).

ÕS 2018 järgi kuulub *näär* käändtüüpi 22i (tüüpsõna *külm*), analoogiaeskujuks võiks võtta sõna *neem*: ainsuse omastav *nääre*, osastav *n'ääre*, sisseütlev *n'ääre* ja *nääresse*, mitmuse nimetav *nääred*, omastav *n'äärede*, osastav *n'ääri* ja *n'ääresid*, sisseütlev *n'ääredesse* (ja *näärisse*). Praegune käänamine ilmus õigekeelsus-

sõnaraamatutesse 1950ndatel („Väike õigekeelsuse sõnaraamat“, 1953).

Kuna seda sõna kääntakse ühest normitud võimalusest hoolimata siiski kahtmoodi, arutasid rööpkäänamist 2019. aasta sügisel keelekorraldajad, Emakeele Seltsi keeleteoimkond (15. oktoobril) ja botaanika terminoloogia komisjon (5. detsembril). Üksmeelselt leiti, et kõrvuti senise käänamisviisiga võib kirjakeeles õigeks pidada käänamist ka *suur*-tüüpsõna eeskujul.

Seega on keeletarvitaja valida, kuidas seda taimenimetust kääntata: kas tüübi 22i järgi (nagu *neem*) või tüübi 13 järgi (nagu *suur*).